

Historisk metode og materialekritik

Fra: [Grundbog til Danmarkshistorien](#) af Knud Ryg Olsen, Peter Frederiksen, Olaf Søndberg, SYSTIME 2010

Indhold

- Kilder
- Fremstillinger
- Materialekritik
- Internettet
- Henvisning til internettet

Historikeren arbejder med historisk tid dvs. perioder, hvor der findes skriftligt materiale, der kan fortælle os om den tidsperiode og det problemfelt som vi ønsker at vide noget mere om. Historikerne undersøger den fortidige virkelighed og fremlægger undersøgelsesresultaterne i bøger, artikler etc.:

Den fortidige virkelighed → historikere → bøger, tidsskrifter

Det er i historie ikke muligt direkte at iagttage sit emne og der er ikke mulighed for at lave egentlige forsøg, idet dette jo ville kræve "en gentagelse af fortiden". Den fortidige udvikling kan kun studeres gennem de spor og efterladenskaber (kilder) fra fortiden, som findes i nutiden:

Den fortidige virkelighed → kilder → historikere → bøger, tidsskrifter

Den fortidige virkelighed har sat sig spor i form af kilder, og det er dette kildemateriale, historikeren må bearbejde for at få kendskab til den fortidige virkelighed. Historikeren arbejder både med skriftligt og ikke-skriftligt kildemateriale.

Kilder

Kilder er et meget centralt begreb i faget historie. Kilderne er alle de skriftlige og ikke-skriftlige efterladenskaber, der findes fra en given periode i historien. Der findes fx en kolossal mængde af efterladenskaber fra middelalderen, både skriftlige kilder af samtidige forfattere og bygninger, redskaber og våben. Kilderne giver os altså fast grund under fødderne, men de kan ofte være svære at forstå, fordi de bygger på en viden og en indforståethed som man havde dengang kilden blev til. Det gælder både skriftlige og ikke-skriftlige kilder. For at forstå kilderne får man ofte brug for ekspertbistand. Denne bistand får vi ved at læse historikers tolkninger af de fortidige kilder. Ligesom naturvidenskabsmanden bygger på andre videnskabsmænds undersøgelsesresultater, således vil historikeren i meget høj grad bygge på andre historikers resultater. Vi bruger begrebet fremstillinger om de bøger, som historikere har skrevet som et resultat af deres undersøgelser:

Den fortidige virkelighed → kilder → fremstillinger → nye fremstillinger

Fremstillinger

Fremstillinger spiller en anden central rolle i historieforskningen, ved udarbejdelse af historiebøger og i enhver historieundervisning. Uden fremstillinger kommer man ingen vegne når man arbejder med kilderne. Kilderne taler ikke bare af sig selv. Men man skal i sit arbejde med de historiske fremstillinger være klar over, at det er en historikers tolkning af kilderne og andre fremstillinger. Man kan derfor i en historisk undersøgelse – eller i en projektopgave – ikke nøjes med at bruge én historisk fremstilling. Man må holde forskellige fremstillinger op mod hinanden og supplere undersøgelsen med læsning af kilder.

Da alle historiske fremstillinger er subjektive er det vigtigt at vide, hvem forfatteren er, hvad bogen hedder og hvornår bogen er udkommet.

I modsætning til brug af kilderne, hvor vi helst vil have kilder så tæt på den tidsperiode vi arbejder med, er vi mest interesserede i at få så nye fremstillinger som muligt. Når vi anvender en fremstilling er det en fordel, at den er skrevet mange år efter det, som den beskriver, fordi kildegrundlaget således er mere mangfoldigt.

Materialekritik

Selvom historikere anvender fremstillinger i deres undersøgelser, så er kildematerialet altså til syvende og sidst det eneste forbindelsesled mellem undersøgeren og den fortidige virkelighed. Kilderne er således fundamentet for den historiske undersøgelse. Ligesom når man bygger et hus skal fundamentet være i orden – ellers falder det hele meget nemt sammen. Det gælder også i historie og vi skal derfor se nærmere på, hvordan man arbejder med kilderne. Arbejdet med kilder er et centralt led i faget historie.

Materialekritikken går i alt sin enkelthed ud på at finde ud af, hvad vi kan bruge kilden til i vores historiske undersøgelse. For at finde ud af det skal vi først og fremmest finde ud af, hvilke problemfelter kilden skal belyse. Kilden taler ikke af sig selv, det er os, der skal stille den spørgsmål, og derfor er det naturligvis vigtigt, at vi ved, hvad vi gerne vil finde svar på i kilden. Du kan stille kilden spørgsmål og nogle af dine spørgsmål får du direkte svar på i kilden, andre må du finde svarene på i fremstillingsdelen – eller i helt andre historiebøger. Når du arbejder med kilderne, må du have nogle redskaber som gør dig i stand til at vurdere teksten som historisk kilde.

Begrebet tendens er et vigtigt begreb i historieundervisningen. At en kilde har en tendens eller er tendentiøs betyder, at den er farvet i en bestemt retning, har en bestemt grundholdning. Tendensen viser sig i værdiladede ord eller forklaringer eller ved at udelade forhold, der taler imod forfatterens hensigt med kilden. Det sidste kan naturligvis kun konstateres ved at læse andre kilder. Man skal være meget opmærksom på, hvem der er afsenderen, og hvad formålet med kilden er. Uden at vide dette kan man ikke afgøre, om kilden har tendens.

I historieundervisningen vil de kilder, som I arbejder med, altså dels være et produkt af fortiden (levning) og dels indeholde nogle berettende elementer, der kaster lys over de problemfelter som I arbejder med i undervisningen. Det er vigtigt, at man betragter kilderne i deres helhed, men i begyndelsen er det en god ide, at arbejde efter den følgende model. Når I har arbejdet med modellen nogle gange, ved I hvilke centrale spørgsmål I skal stille, når I arbejder med kilder som beretninger:

1. Hvad er det for en kildetype (lovtekst, retsdokument, brev, tale, historieskrivning)?
2. Hvem er kildens afsender?
3. Hvornår er kilden nedskrevet (er den samtidig med begivenhederne)?
4. Er det en første- eller andenhåndskilde? (dvs har forfatteren selv overværet det, som han beskriver, eller har han det på anden hånd?)
5. Hvem har oprindeligt været modtager?
6. Hvad står der i kilden: opdel evt i hovedpunkter og find det væsentlige?
7. Hvad er forfatterens formål med kilden?
8. Hvad er kildens synsvinkel eller tendens?
9. Hvilke historiske begivenheder eller tilstande kan kilden belyse?

Internettet

På Internettet kan hvem som helst lægge hvad som helst. Når du arbejder med Internettet skal du derfor først og fremmest gøre dig klart, hvem der er afsender. Der er fx stor forskel på, om en webside er etableret af en tredjeklasse i Folkeskolen eller af Institut for Historie på Københavns Universitet. Alt andet lige er de mest pålidelige informationskilder offentlige myndigheder, organisationer og institutioner heriblandt universiteter og højere læreanstalter, men også større aviser og nyhedsbureauer vil ofte være ret pålidelige. Sider der er produceret af politiske partier, private foreninger og enkeltpersoner må man forholde sig mere kritisk overfor.

Som udgangspunkt kan man som bruger af websider til opgaveskrivning stille sig selv følgende spørgsmål:

1. Hvem har lavet websiden. Er det en privatperson eller en institution?
2. Hvad er formålet med siden. Er den, der har lavet siden, personligt involveret i det som siden fremlægger?
3. Hvem er målgruppen for websiden? Man kan ofte ud fra sproget, antal billeder og formidlingen i det hele taget finde ud af om siden er beregnet fx for skolebørn, for unge under uddannelse, for studerende eller for videnskabeligt interesserede.
4. Hvordan kan siden bruges til at belyse din problemstilling? Udvælg de dele af siden du mener, at du kan bruge i dit arbejde.
5. Synsvinkel eller tendens. Er der noget i indholdet, der viser, at websiden har en bestemt politisk holdning eller belyser tingene ud fra en bestemt synsvinkel?

Henvisning til internettet

Hvis man har anvendt materiale fra Internettet skal det også anføres i litteraturlisten normalt i et afsnit efter boglisten. Princippet er det samme som for litteraturlisten: Der skal være en "titel", en overskrift på det afsnit af en webside man har brugt, og så skal du skrive hele adressen (URL), der står øverst på skærmen.

[Grundbog til Danmarkshistorien](#) af Knud Ryg Olsen, Peter Frederiksen, Olaf Søndberg, SYSTIME 2010

<http://ibog.danmarkshistorien.systeme.dk/index.php?id=238>